

HALÁSZ RITA

Részletek Magyarországi Szent Fruzina naplójából

(2017. január 19.)

Két hete ki sem mozdulok a lakásból. Legszívesebben a fürdőkádban fekszem, figyelem az ujjaimról csöpögő vízcseppeket. Sötét van, gyertyával világítok. Fejem alatt világoskék törülköző, akciósan vettem. Anyád néha rám szól, ideje lenne kimozdulni Fruzina, sápadt vagy, mint egy kísértet. Rosszul vagyok, mondom, pedig semmi bajom, csak nem szeretem az erős fényt, meg a hideget. A telefonon gyerekkori képeidet nézem. Anyád mindenhol kék ruhában, szép és fiatal, te meg ronda, mint valami megfáradt, halszemű vénember. Rákeresek a Portinari oltárra, Hugo van der Goes festette még az előtt, hogy 1477-ben kolostorba vonult. Anyám szerint depressziós volt, korán meghalt. Megrendelések, határidők, úgy érezte, nincs elegendő ideje az alkotásra. A születésed az egyik legszebb képe, tízévesen láttam először Firenzében. Nem volt kedvem múzeumba menni, de anyámmal nem lehetett ellenkezni, három órát álltunk sorban az Uffizi előtt. Kánikula volt, az oszlopok mögé bújva néztem az Arnót, és elképzelttem, ahogy fejest ugrok a hideg vízbe. Akkor még nem tudtam, hogy anyám is depressziós, ahogy azt sem, hogy egy év múlva túl lesz az első öngyilkossági kísérletén.

Hat évvel ezelőtt felhívtam a barátnőm, öt perces fájásai vannak, a nyákdugó is elment, készüljek. Sosem hallottam még nyákdugóról, erről anyám nem beszélt, az interneten néztem meg, mi az. A barátnőm alig fért be az autóba, akkora hasa volt. Elképzelem, ahogy anyád a számon dőcög kilenc hónapos terhesen, lába bedagadt, nem tud sarut húzni, nevelőapád meg azon izgul, hogy hol fog szállást találni. A barátnőmnek a kórházban leborotvták a pináját, kapott beöntést, és az ügyeletes orvos is megvizsgálta. Burkot kell repeszteni, mondta, és ollószerű eszközt dugott fel a lába közé. Átlátszó folyadék ömlött ki belőle, mintha bepisilt volna. Sűrűsödtek a fájások, a méhszáj nem tágult, ezért az orvos oxitocint adott. A barátnőm arca eltorzult, szorította a kezem, félttem, eltöri az ujjam. Káromkodott. Vigyázzon, mondtam, nem jó, ha a gyerek azzal indul útnak, hogy bassza meg. A fájások között az arca kisimult, az ablakról levált a fólia, láttam, ahogy a szemközti falon munkások dolgoztak.

Anyám nem szeretett beszélni, általában csendben ült, összezárt lábbal, de ha művészetről volt szó, óráig mesélt. Ilyenkor boldognak láttam. Akkor is boldog volt, amikor három óra várakozás után a Portinari oltár előtt álltunk. Egy apokrif

irat szerint nem istállóban, hanem barlangban születtem, és anyám sajnálta, hogy az istálló verzió terjedt el, mert szerinte izgalmasabb megfesteni a barlang felületét. Jézusom, szegény gyerek, mit keres ott a földön csak úgy meztelenül, szólalt meg egy nő a hátunk mögött. Hogy fázhat, rossz nézni! Anyám hátrafordult. Apám az órájára nézett, rekord, suttozta. Nyolc és fél perc a jegyvásárlástól, és anyám már tárlatot vezet. Az egyik látomásában Svédországi Szent Brigitta térden állva látta anyádat szülés közben. Megmozdultál a méhében, és a következő pillanatban már a földön feküdtél. A szüleid lehajtott fejjel imádtak, testedből olyan fényesség áradt, ami még a Naphoz sem hasonlítható. Anyám hevesen gesztikulált, gyakran beletúrt hosszú vörös hajába, hófehér bőre alig látszott ki szeplői közül. Magabiztos volt és szórakoztató, mintha nem is az én anyám lett volna.

Máskor kopogjon, mondom anyádnak, amikor benyit a fürdőszobába. Hogy ő kopogott, csak nem hallottam. A piros műbőr székre ül, ahol a szakálladat vágnám, ha egyszer visszajönnél hozzám. Kék melegítőnadrágja kikopott a térdénél, a zipzáras felsőrészen liszt és olajfoltok. A kezét tördeli, nagyokat sóhaj, kérdezem, mi a baj. Hogy ő rájött valamire. Nem eszem, nem mozdulok ki a lakásból, biztos bélférgem van. Nincs bélférgem. Hogy azt én nem tudhatom, Teréznek is az volt. Csinál nekem teát, ürmöfűvel és tárnicsgyökérrel, igyam meg. Megiszom, mondom, ha elmeséli a születésedet.

Hugo van der Goes képen egyedül fekszel a földön. Tested szinte világít, mint egy úrlényé. Körülötted csúcsos fejű, komoly arcú angyalok, pásztorok, a háttérben a három király érkezik. Mindenki téged akar látni, de senki nem ér hozzád. Úgy heversz a földön, mint az előtérben megfestett búzaköteg, mintha nem is élő, de halott lennél. Hát ez a születésed. Szomorúság és komolyság, fekete hollók a kopasz fákon. Minden későbbi szenvedésed benne van ebben a képből.

A barátnőm az ágy mellett térdelt kék hálóingben, fehér zokniban. Kakálnom kell, kiáltotta, a szülésznő meg bólintott, jönnek a tolófájások. Az orvos dühöngött, ez így nem jó, nem szülhet térden állva. Húsz perc múlva már az ágyon feküdt, lába kengyelben, közötté hosszúkás, lila fej. Tartson ki, mindjárt vége, mondta a szülésznő. A barátnőm megfeszítette a testét, a keze ökölbe szorult, mély levegő, nyakán vastagon dagadtak az erek, és olyan állatias hang jött ki a torkán, amitől elszégyelltem magam. Lába közül kékes színű, csúcsos fejű, magzatmázás lény csusszant ki, rengő köldökzsinórral. Gyönyörű kislány, mondta az orvos, én meg azt gondoltam, valaki felkészíthetett volna, hogy az újszülöttek ilyen rondák. Az orvos a barátnőm hasára könyökölt, úgy préselte ki a méhlepényt. Mint egy hatalmas patkány, olyan volt a kezében. Minden oldalról megvizsgálta és bedobta egy fekete szemeteszsákba.

Anyád a kedvenc pöttyös bögrémben hozza a teát, szeretem, amikor ilyen figyelmes. A piros székre ül, hátát a csempének támasztja, és összekulcsolt kézzel mesélni kezd. Amikor megindultak a fájások, nevelőapád bábát hívott. Csontos arcú, gyors mozgású asszony volt, anyád még ma is pontosan emlékszik a szavaira. Nem

volt szép a teremtőtől, hogy mérgében azt mondta, fájdalommal szüljük meg gyermekeinket. Aki fájdalommal szült, azt gondolja, ez az élet rendje, ez a büntetésünk Éva miatt. Így szült anyám, így szült nagyanyám. A bába a keresztcsontját masszírozta, amikor anyád apró pukkanást hallott és a következő pillanatban meleg vízfolyam ömlött a lába közül. A fájdalom erősödött, ő meg attól félt, hogy nem lesz ereje kitolni téged. A testedben van egy kapu, ezt kell kinyitni, mondta neki a bába. Elképzelem fiatalon, hosszú barna hajjal, izzadtan, ahogy megfeszíti vékony testét, érzem a friss szalma illatát, amit a bába tett a lába alá, hogy felfogja a vért. Most a piros széken ül, hátát a falnak támasztja, vastag ujjával babrálja a gyűrűjét. Haja rövid és ősz, pár hónapja levágatta, azt mondja fénytelen volt és hullott is. A kitolásról mesél, hogy milyen csodálatos és bizsergető volt. Kerek arca kipirosodik, így mondja, bizsergető, de amikor rákérdezek, úgy beszél, mint akinek orgasmusa volt. A báránómet több mint egy óráig varrták, miután a végbélnyílásáig szakadt. Anyád megborzong, azt mondja, neki szerencséje volt, csak egy kicsit repedt, az aranyerét viszont hiába kenegeti körömvirág kenőccsel, azóta sem gyógyul. Zuhanásod soha ne legyen mélyebben, mint az Isten tenyere, mondta neked a bába, majd megmosdatott és anyád mellére tett. Masszív, húsos újszülött voltál, duzzadt fütyivel, nevetgél anyád, majd lassú mozdulatokkal feltápáskodik. Most már idd meg a teát, szól rám, és lenyomja a kilincset. Mi lett a méhlepénnyel, kérdezem. A bábaasszony egy bambusz kosárba tette. Pár nap múlva, miután elszáradt és levált a köldökzsinórral együtt, nevelőapád elásta egy pálmafa alá. A köldökzsinórt is, kérdezem. Nem válaszol, elindul kifelé. Mi lett a köldökzsinórral, kérdezem újra. Nem néz rám, nagyot sóhajt. Magdolnának adtam, feleli, és vállat von. Ha jól tudom, szép láncot készített belőle, azóta is hordja. Kimegy a fürdőszobából, a tea keserű, kiköpöm.

Fázom. Forró vizet ereszték, hiába zárom el, csöpög. Eszembe jut az a nap, amikor a szüleimmel elmentünk a Pálvölgyi cseppkőbarlangba. Anyám a lelkemre kötötte, hogy ne nyúljak a cseppkövekhez, mert nem fognak tovább nőni. Hallottam a csöpögést, és csak arra tudtam gondolni, hogy összefogdosom az egész barlangot. Amikor nem látott senki, hozzáértem egy lelőgó oszlophoz. Soha többé nem nő tovább, gondoltam, és elkezdtem sírni. Anyám meg volt győződve, hogy a szűk járatban előjöttek a traumatikus élményeim a születésemről, ezért este felhívott egy pszichológust. Nyitott szemmel lebukom a víz alá, messziről hallom anyád hangját, mintha azt mondaná, jöjtek ki. Számolom, meddig tudom visszatartani a lélegzeteimet, másfél perc. Anyád bekiabál, megittam-e már a teát, körülnézek, a bögre nincs sehol. Az ujjaim ráncosak, kezdek éhes lenni, leeresztem a vizet, a testem egyre nehezebb. Kiszállok a kádból, fehér köntösbe bújok, szédülök, anyád sehol, amikor szükség lenne rá, mindig eltűnik. A sötét, hosszú előszobában botorkálok, a riglit elhúzzom, kinyitom az ajtót. Bántja a szemem a nagy fényesség.

(2017. február 3.)

Anyád a hűtőszekrény előtt áll csípőre tett kézzel, és azt kérdezi, miért nincs semmi a hűtőben, amikor pár napja telerakta szalonnával és kolbásszal. Biztos kidobtad, mondja. Nem dobtam ki, rosszul emlékszik, amúgy is tudhatná, hogy három éve nem eszem húst. Jobban tenném, ha rendesen ennék, mert így hiába jössz vissza hozzám, nem fogok teherbe esni, és ha mégis sikerülne, nem tudnám táplálni az unokáját. Úgy csinállok, mintha nem hallanám, kiöntöm a vázából a poshadt vizet és megtöltöm frissel. Ő mindig figyelt arra, hogy megfelelően táplálkozzon, duruzsol anyád a fülemben. A teje jó zsíros volt, nem is akartál mást enni, egész nap a mellén lógtál. Mohó voltál és erőszakos, szörcsögő hangokat adtál ki, a teje gyorsabban ömlött, mint ahogyan nyelni tudtad volna, kifolyt a szádon, le a hurkás nyakadra. Idegesít, hogy erről beszél, kérem, fejezze be, de nem hagyja abba, jön utánam és egyre csak meséli, hogyan paskoltad és gyömöszölted duzzadt mellét. Így mondja, paskoltad, és legszívesebben ordítanék, hogy hagyja abba, ehelyett a fürdőszobába menekülök és rázárom az ajtót. Tartom a kilincset, dörömböl, csöndben maradok. Pár perc után sírást hallok, kinyitom az ajtót, az előszobában barna hajú kisfiú áll négykézláb, kezében valamilyen plüss állat, maci vagy egér. Felveszem az ölemben, ringatom, egyre hangosabban sír. Kis pohárban vizet adok neki, de majdnem kiüti a kezemből, ahogy hátrafesztíti magát és toporzékol. Meg akarom kérdezni anyádat, hogy mit csináljak, de nincs sehol. Leülök a székre, valami szúr a mellemben, az ingem átnedvesedik, spriccel a tej, a hasamra folyik. Ahogy kigombolom az ingem, a kisfiú megnyugszik, tekintete hálás. Még mindig nem tudom, milyen állat van a kezében, a füle inkább egér, de az orra és a szeme egyértelműen medve formájú. Szeretném, ha anyád is látna, de hiába hívom, nem jön. Elképzelem, hogy téged tartalak az ölemben, téged szoptatlak, és arra vágyom, bárcsak sokáig így maradna minden, de a kisfiú hamar jóllakik, és kimászik a konyhából négykézláb.

A barátnőm első szerelme Johnny Depp volt, az enyém Dürer. Anyám művészettörténész volt, esti mese helyett festőkről és szobrászokról mesélt, lakásunk tele volt festményekkel és vaskos művészeti albumokkal. Volt egy önarckép, Dürer, barna, prémes köntösben, hullámos, vállig érő hajjal. Arca, kéztartása, az egész beállítás olyan, mintha te lennél. Meztelenül is lerajzolta magát, anyám egyszer rajta kapott, ahogy a takaró alatt nézem nagyítóval. Szégyelltem magam, de ő megsimogattott és mellém bújt. Én az elemlámpát tartottam, ő a nagyítót, néztük, hogyan állnak össze a formák apró vonalakból. Teste vékony, izmos, ilyennek képzelem a tiédet is. Mellkasod sima, térded göcsörtös, farkad, mint Düreré a tollrajzon, finom árnyékot vet belső combodra. Este vizet ereszték a fürdőkádba, a telefonon rákeresek a Három királyok imadására. Az előtérben anyád a szokásos kék ruhájában tart az ölemben, előtte a napkeleti bölcsek. A háttérben állatok, romos épület, turbános lovasok, a jobb alsó sarokban pedig egy hatalmas szarvasbogár. Amikor először megláttam, felsikítottam. Később megjelöltem, hogy tudjam, melyik oldalt kell átlapozni. A szarvasbogár akkora, mint a festményen anyád felkarja. Nem tudom, hány centis

lehet anyád felkarja, mert amikor szükségem lenne rá, nincs itt, hogy megmérjem. Az enyém másfél arasz hosszú, tehát körülbelül egy harminc centis szarvasbogár éktelenkedik a kép alján. Azt írják, téged szimbolizál, mert a szarvasbogár csápja hasonlít a szarvas agancsára, a szarvas pedig úgy tapossa el a kígyót, ahogy te legyőzöd a sátánt. Ez a hivatalos magyarázat, anyám viszont mindig azt mondta, a művészek kreatív emberek, könnyen találnak megfelelő asszociációkat, hogy megfesthessék, amit szeretnének. Messzire tartom a telefont, hunyorogva nézem a festményt, ahogy anyám tanította, szerinte így jobban megláthatjuk a lényegét. Hirtelen összeáll, a szarvasbogár a jobb sarokban mintha egy aláírás lenne. A szarvasbogárban ott vagy te és Dürer.

Nyolc éves voltam, a szüleimmel kirándulni készültünk a Hármashatár-hegyre. Anyám nem szeretett szendvicseket készíteni, kifogásokat keresett, inkább összehajtogatja a ruhákat, vagy elmosogat. Ha együtt megyünk kirándulni, együtt is kell szendvicset készíteni, mondta apám. Meg azt is, hogy nem igaz, hogy egy rohadt szendvicset ne lehessen családirag megcsinálni, felőled éhen is halhatnánk. Anyám szó nélkül kiment a konyhából, magára csukta a hálószobaajtót. Apám az ablaknál állt csípőre tett kézzel, az asztalon kenyér, paprika, szalámi. Kimentem az előszobába, a kulcslyukon leskelődtem. Anyám az ágyon ült, keze ökölben, összeszorított foggal püfölte a lábát. Sosem láttam ilyen csúnyának. Pár perccel később, kisimult arccal ment vissza a konyhába, apám kivételesen nem szólt rá, amikor túl vastagon kente a májkrémet. Apámnál ugyanis szabályok voltak. A vaj vastag, a májkrém vékony, a szalámik nem fedhetik egymást, a kenyérről nem lóghat le semmi, párizsít, sonkát és egyéb feltétet magában enni tilos. Apám becsomagolta a kis növényhatározót. Távcsövet, ragtapaszt, termoszt, papír zsebkendőt, fényképezőgépet, svájci bicskát. Esőkabátot is tett a biztonság kedvéért, pedig a rádióban bemondták, hogy egész nap sütni fog. Az erdőben lassan haladtunk, mert apám minden növényt megnézett a könyvében, és csak akkor kezdtünk el barkochbázni, amikor elfáradt. Anyámnak nem volt kedve játszani, némán jött mellettünk. Apámnak épp Han Sólót kellett volna kitalálnia, amikor véletlenül ráléptem egy szarvasbogárra. Ha a Dürer képet nézem, mindig hallom a hangját, ahogy a páncél megroppan a cipóm alatt. Anyám vígasztalt, apám az összelapított tetem mellett guggolt. Ez megvan vagy nyolc centi, mondta, csak a szarv lehet három. Két lába letörött, megnézed, kérdezte, és felemelte az összelapított bogarat. Elképzelttem, ahogy rám mászik, ahogy vékony lábaival lépeget egyre feljebb, ahogy lesöpöröm magamról, de a csápjával belém kapaszkodik, nem ereszt.

Itt az ideje kipucolni a hűtőt, koszos, mondja anyád. Pár napja pucoltam ki, nem koszos. Nem akar beleszólni, de szerinte nem csinálom jól, majd ő kitisztítja. Virágos kötényt vesz magára, vizet enged a piros vödörbe, és közben hangosan sóhajtozik. Úgy teszek, mintha nem zavarna, az ablakban állok, hallgatom az időjárás jelentést, zöld teát iszom. A mellem lüktető, forró csomó, nem tudom fejni, fáj, ha hozzáérek. Azt írják, nem ürült ki rendesen a tejszatorna, semmi másra nem vágyom, csak

hogy a szádba vedd és szívd ki az utolsó cseppig. Sírást hallok, apró túlkegyekkel szurkálnak belülről. Kinyílik az ajtó, a kisfiú négykézláb jön hozzám, a lábamba kapaszkodik, felveszem az ölembe. A mellem túl kemény, nem tudja bekapni a bimbót, mindig kicsúszik a szájából. Kapkodja a fejét, sír, csapkod. Anyádat kérem, adjon valami tanácsot, de nem válaszol. Meleg vizes borogatást teszek a mellemre, összeszorított foggal, két kézzel nyomom, a szemem könnybe lábad. A kisfiú elégedetten nyeldes, a tej vékony csíkban folyik ki a száján, a mellem újra puha. Mint a kóró, elszáradok, éneklő hangosan anyád, nem néz ránk, gyors mozdulatokkal törölgeti a tiszta hűtőt.

Apám megéhezett, leültünk egy padra. Nem vagyok éhes, mondta anyám. Soha nem volt éhes. Nem emlékszem, milyen volt, amikor evett, hogyan fogta az evőeszközt, közel hajolt a tányérhoz, vagy egyenes derékkal ült, csámcsogott, vagy halkan evett. Kicsomagoltam a paprikás szalámis kenyeret az átnedvesedett szalvétából, beleharaptam, reccsent a fogam alatt a páncél, kiköptem. Tessék megenni, szólt rám apám, kell az energia. Ha nem akar, ne egyen, legyintett anyám, és elővette a termoszt. A számhoz tettem a műanyag poharat, barna csáp emelkedett ki, öklendezni kezdtem. Ez is miattad van, kiabálta apám, átragasztod a kaja undort a gyerekre, így nem lehet élni. Látod, ez van, ha nem eszel, fordult felém anyám, szeme villogott. A bogár miatt van, mondtam, de apámat nem érdekelte, addig nem megyünk tovább, amíg nem eszünk. Anyám erre, hogy utálja a szendvicset, utál enni, legszívesebben tablettákon élne. Apám felállt, cigarettára gyújtott, anyám a száját harapdálta.

A barna kisfiú minden nap eljön, egész nap sír, csak akkor nyugszik meg, ha szoptatom. A mellemen lóg, belém kapaszkodik. Napról-napra nagyobb és erősebb. Ütöget, harapdál, a mellbimbóm kisebesedett. Ilyenkor persze nem jön anyád, pedig biztos erre is lenne megoldása, neki mindenre van megoldása, például, hogy az edényborogató fényesebb lesz, ha ecettel tisztítom. A kisfiú a nevemen szólongat, kiráz a hideg. Elbújok előle, de mindig megtalál, próbálok neki gyümölcsöt adni, eltolja a kezem. A ruhámat szó nélkül lehúzza, csüng rajtam, szeretném levakarni magamról, de nem ereszt. A keze nagyobb, az ujjai hosszúak, egyre vékonyabbak, csápokká változnak, fekete csápokká, felsikítok, egy nagy szarvasbogár kapaszkodik a mellembe, lesöpöröm. A piros műbőr szék sarkán koppan, vékony lábaival gyorsan kimászik a konyhából. Körbenézek, a mellem érintetlen, hiába nyomom, nem jön belőle tej, nincs benne semmi.